

Optimaal zicht op spelling

Kim heeft midden groep 5 bij de LVS-toets Spelling een vaardigheidsscore gehaald van 122. Haar leerkracht weet nu dat haar vaardigheidsniveau IV is, beneden gemiddeld dus. Aan welke spellingcategorieën kan de leerkracht nu het best aandacht besteden en op welke manier? Door de toetsen Spelling te combineren met controledicties krijgt u optimaal zicht op de spellingsvaardigheden van uw leerlingen. U krijgt dan immers niet alleen een beeld van de algemene spellingsvaardigheid van een kind, maar krijgt bovendien goed zicht op welke categorieën om extra aandacht vragen. In dit artikel leest u hoe u na afname van de toets Spelling meer informatie uit de toets kunt halen én hoe u deze informatie kunt verfijnen. In vijf stappen maakt u optimaal gebruik van de toetsresultaten en stemt u het onderwijsaanbod af op uw leerlingen.

Judith Hollenberg

Stap 1 Afname toets Spelling

De LVS-toetsen zijn methodeonafhankelijk maar zijn wel afgestemd op het onderwijsaanbod. In het totaalaanbod van de LVS-toetsen gericht op niet-werkwoorden, komen bijna vijftig verschillende spellingcategorieën voor. Voor groep 7 en 8 zijn ook werkwoordtoetsen ontwikkeld. Deze toetsen bevatten in totaal vijf hoofdcategorieën.

De verdeling van de spellingcategorieën over de LVS-toetsen is gebaseerd op de volgorde waarin deze voorkomen in diverse methoden. Als een categorie in het merendeel van de meest gebruikte spellingmethodes aan bod is geweest, komt hij in de toets terug.

Uit de toets komt een score: het aantal goede antwoorden. Deze kunt u omzetten naar een vaardigheidsscore. Een vaardigheidsscore vertaalt u vervolgens naar een vaardigheidsniveau. Hierbij heeft u de keuze uit de indeling I t/m V en de indeling A t/m E. In figuur 1 staat de verdeling in deze niveaus weergegeven.

Voor een deel van de kinderen leveren de vaardigheidsscore en het vaardigheidsniveau samen voldoende informatie op. Als een kind bovengemiddeld scoort en een goede groei doormaakt, is er veelal

geen aanleiding om extra aandacht aan spelling te besteden.

Maar zeker voor kinderen met een lage score is het zinvol om vast te stellen of er specifieke spellingcategorieën zijn waarop zij uitvallen. Het is raadzaam om op schoolniveau af te spreken voor welke kinderen u de toetsresultaten nader wilt bestuderen: voor alle leerlingen of bijvoorbeeld alleen voor leerlingen met vaardigheidsniveau IV en V. Een nadere analyse van de fouten verkrijgt u door een foutenanalyse uit te voeren, zoals beschreven wordt in stap 2.

Stap 2 Foutenanalyse

U kunt een foutenanalyse maken op papier of met het computerprogramma LOVS. Voor de analyse op papier gebruikt u de speciale formulieren uit de toetsmappen. Voor de startmodule en de vervolgm module is een apart analyseformulier beschikbaar. In figuur 2 (zie pagina 14) staat een voorbeeld van een ingevuld analyseformulier van de startmodule van toets E5.

Bij dicteewoorden die het kind fout heeft geschreven, stelt u vast of het een categoriefout of een andere fout betreft. Om dit te bepalen kijkt u tot welke categorie het woord behoort; dit is

I – V		A – E	
20% hoogst scorende leerlingen	I 20%	A 25%	25% hoogst scorende leerlingen
20% boven het landelijk gemiddelde	II 20%	B 25%	25% ruim boven tot net boven het landelijk gemiddelde
20% landelijk gemiddelde	III 20%	C 25%	25% net tot ruim onder het landelijk gemiddelde
20% onder het landelijk gemiddelde	IV 20%	D 15%	15% ruim onder het landelijk gemiddelde
20% laagst scorende leerlingen	V 20%	E 10%	10% laagst scorende leerlingen

Figuur 1
De verdeling over de groepen bij de indeling in de niveaus I t/m V en A t/m E.

weergegeven in de kolom boven aan het formulier. Onder aan het analyseformulier van de startmodule staat toegelicht welke categorieën bij welke nummers horen. Een kind maakt een categoriefout als de fout in het woord ook daadwerkelijk wordt gemaakt in de categorie waarvoor het woord in de toets is opgenomen. Het woord *toeschouwers* is in de toets opgenomen om de categorie ‘woorden met -au(w) of -ou(w)’ te toetsen. Kim schrijft *toeschauwers*, er is dus sprake van een categoriefout. Schrijft Kim echter *toesgouwers*, dan is er sprake van een andere fout. Het woord *sierlijk* zit in de toets om vast te stellen of het kind de categorie ‘woorden met -lijk of -ig’ beheerst. Kim schrijft *zierlijk*, dit is dus géén categoriefout.

- Bij een categoriefout omcirkelt u de C bij het betreffende woord op het formulier.
- Bij een andere fout omcirkelt u de A bij het betreffende woord op het formulier.

Indien het kind het woord goed heeft geschreven, vult u op de betreffende regel niets in. U analyseert immers alleen de foute antwoorden van een leerling.

Als het kind een taak met meerkeuzeopgaven heeft gemaakt, kunt u alle foute antwoorden als categoriefout beschouwen. Het kind heeft weliswaar zelf geen schrijffout gemaakt, maar het heeft de categoriefout blijkbaar niet als fout herkend. Daarmee laat de leerling zien de betreffende categorie

nog niet goed genoeg te beheersen. Een overgeslagen opgave of een opgave waarbij het kind meer dan één alternatief heeft omcirkeld, rekent u als ‘andere fouten’.

Nadat u bij alle foute antwoorden heeft aangegeven of het een categoriefout of een andere fout betreft, telt u van elk analyseformulier per kolom het aantal omcirkelde C’s en A’s. Dit aantal noteert u in de onderste rij.

Op het analyseformulier van de vervolgmodule kunt u zowel de categoriefouten en andere fouten van de startmodule als van de vervolgmodule noteren. U telt de fouten per categorie bij elkaar op. Bij elke categorie staat tussen haakjes het totaal aantal getoetste woorden van die categorie weergegeven. Zo ziet u snel hoeveel opgaven van een categorie een kind fout heeft gemaakt.

Met het computerprogramma LOVS kunt u een soortgelijke foutenanalyse maken. In de uitbreiding bij dit artikel op praxisbulletin.nl staat beschreven hoe dit in zijn werk gaat.

Als een kind de helft of meer van de opgaven van een bepaalde categorie fout heeft gemaakt, is het raadzaam nader onderzoek te doen. U heeft dan een indicatie dat het kind die categorie niet voldoende beheerst, maar op basis van drie tot vijf woorden per categorie kan geen uitsluitend gegeven worden of het kind de categorie werkelijk niet beheerst. Om een betrouwbare uitspraak te kunnen doen, is het nodig om meer woorden van de betreffende categorie te toetsen.

Leerling- en onderwijsvolgsysteem

Spelling

Analyseformulier E5 Start

Naam: Kim Groep: 5 Datum: juni 2012

Opg. Woord	Cat. 6+	Cat. 7+	Cat. 9+	Cat. 13+	Cat. 16+	Cat. 17+	Cat. 18+	Cat. 19+	Cat. 20+	Cat. 21+	Cat. 22	Cat. 23	Cat. 24
1 tennisschoen	C(A)												
2 opbrengst		(C)A											
3 viltstift				C A									
4 doorzichtig						C A							
5 zwaluw								C A					
6 rommeltje										(C)A			
7 wolven											(C)A		
8 gisteren												C A	
9 gierig													C A
10 schrammen	(C)A												
11 toeschouwers					(C)A								
12 beeldscherm							C A						
13 kazerne									C A				
14 vriendinnen										(C)A			
15 bodem												(C)A	
16 sierlijk													C(A)
17 beestje			C A										
18 spulletjes			C A										
19 regelrecht						C A							
20 ochtend							(C)A						
21 kieuwen								C(A)					
22 neven											C A		
23 kastje			C A										
24 augustus					C A								
25 staven											(C)A		

	Cat. 6+	Cat. 7+	Cat. 9+	Cat. 13+	Cat. 16+	Cat. 17+	Cat. 18+	Cat. 19+	Cat. 20+	Cat. 21+	Cat. 22	Cat. 23	Cat. 24																																																				
Totaal aantal fout: <u>12</u>	<table border="1"><tr><td>1</td><td>1</td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>	1	1	C	A	<table border="1"><tr><td>1</td><td></td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>	1		C	A	<table border="1"><tr><td></td><td></td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>			C	A	<table border="1"><tr><td></td><td></td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>			C	A	<table border="1"><tr><td>1</td><td></td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>	1		C	A	<table border="1"><tr><td></td><td></td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>			C	A	<table border="1"><tr><td>1</td><td></td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>	1		C	A	<table border="1"><tr><td></td><td>1</td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>		1	C	A	<table border="1"><tr><td></td><td></td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>			C	A	<table border="1"><tr><td>2</td><td></td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>	2		C	A	<table border="1"><tr><td>2</td><td></td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>	2		C	A	<table border="1"><tr><td>1</td><td></td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>	1		C	A	<table border="1"><tr><td></td><td>1</td></tr><tr><td>C</td><td>A</td></tr></table>		1	C	A
1	1																																																																
C	A																																																																
1																																																																	
C	A																																																																
C	A																																																																
C	A																																																																
1																																																																	
C	A																																																																
C	A																																																																
1																																																																	
C	A																																																																
	1																																																																
C	A																																																																
C	A																																																																
2																																																																	
C	A																																																																
2																																																																	
C	A																																																																
1																																																																	
C	A																																																																
	1																																																																
C	A																																																																

Cat. 6+: woorden met sch(r)-

Cat. 7+: woorden met -ng of -nk

Cat. 9+: verkleinwoorden op -je, -pje, -etje

Cat. 13+: samengestelde woorden

Cat. 16+: woorden met -au(w) of -ou(w)

Cat. 17+: woorden met -ch(t)

Cat. 18+: woorden met -d

Cat. 19+: woorden met -eeuw, -ieuw of -uw

Cat. 20+: open lettergreep

Cat. 21+: gesloten lettergreep

Cat. 22: -f wordt -v-, -s wordt -z-

Cat. 23: woorden met -em, -elen, -eren, -enen

Cat. 24: woorden met -lijk of -ig

C = categoriefout A = andere fout

© Cito B.V. Arnhem (2007)

Figuur 2

Een voorbeeld van een ingevuld analyseformulier Spelling E5.

Foutenanalyse

Groep: **5 - 5A**
 Toets taak: **Spelling 2012 - M5 start + 2**

	Categorie		Cat 24		Cat 106		Cat 107		Cat 108		Cat 110		Cat 111		Cat 112		Cat 113		Cat 114		Cat 115		Cat 117		Cat 118		Cat 119		Cat 120		Cat 121		Tot%	
	C	A	C	A	C	A	C	A	C	A	C	A	C	A	C	A	C	A	C	A	C	A	C	A	C	A	C	A	C	A	C	A		
Halli Croes	40	0	0	0	33	0	33	0	33	67	33	0	50	0	0	0	33	0	33	0	33	0	75	0	50	0	67	0	25	25	25	0	36	6
Eldost Nedev	0	0	33	33	33	0	0	0	0	0	0	0	0	50	0	33	33	0	0	0	0	0	25	25	50	0	33	0	50	25	0	0	18	10
Joëlle Peeters	40	0	33	0	67	0	67	33	0	33	67	0	50	0	33	0	33	0	0	0	0	0	25	0	50	0	0	0	50	0	25	0	34	6
Kawther Ramkela	0	40	0	0	0	0	33	0	0	0	33	0	0	33	0	0	0	33	33	33	33	0	50	0	25	0	0	0	25	0	50	0	20	8
Bart Steijns	0	20	33	0	33	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	33	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25	25	0	0	6	6
Gemiddelde% (5 lln)	16	12	20	7	33	0	27	7	7	20	27	0	10	20	7	20	26	7	13	0	35	5	35	0	20	0	35	15	20	0	23	7		

Categorie 24: woorden met -lijk of -ig (5 opgaven)
 Categorie 106: (6+) woorden met (-)sch- of (-)schr- (3 opgaven)
 Categorie 107: (7+) woorden met -ng(-) of -nk(-) (3 opgaven)
 Categorie 108: (8+) woorden met (-)f-, (-)v-, (-)s- of (-)z- (3 opgaven)
 Categorie 110: (10+) woorden met ge-, be-, ver- of met -el-, -er-, -en (3 opgaven)
 Categorie 111: (11+) woorden met (-)ei(-) of (-)ij(-) (3 opgaven)
 Categorie 112: (12+) woorden met -aal(-), -ooi(-) of -oei(-) (2 opgaven)
 Categorie 113: (13+) samengestelde woorden met meer dan twee medeklinkers na elkaar (3 opgaven)
 Categorie 114: (14+) woorden met -eer(-), -oor(-) of -eur(-) (3 opgaven)
 Categorie 115: (15+) woorden met -a-, -o of -u (3 opgaven)
 Categorie 117: (17+) woorden met -ch(-) of -cht(-) (4 opgaven)
 Categorie 118: (18+) woorden met -d(-) (4 opgaven)
 Categorie 119: (19+) woorden met (-)jeuw(-), -ieuw(-) of -uw(-) (3 opgaven)
 Categorie 120: (20+) woorden met open lettergreep (4 opgaven)
 Categorie 121: (21+) woorden met gesloten lettergreep (4 opgaven)

C = Categoriefout (percentage)
 A = Andere fout (percentage)

Figuur 3

Voorbeeld van een uitgewerkte foutenanalyse.

Stap 3 Analyse van uw onderwijsaanbod

De foutenanalyses laten zien bij welke categorieën een kind meer dan de helft van de aangeboden woorden fout heeft geschreven. Dit hoeft echter niet altijd aanleiding te zijn om het onderwijsaanbod bij te stellen. Om te bepalen of extra aandacht voor een of meerdere specifieke categorieën echt noodzakelijk is, stelt u eerst vast of de betreffende categorie al aan bod is geweest in de eigen methode. Een categorie komt zoals gezegd in de toets voor als ze in meer dan de helft van de spellingmethodes aangeboden zijn. Het kan dus voorkomen dat een kind in de toets een categorie krijgt aangeboden die in uw methode pas later aan bod

komt. Wanneer de categorie nog niet aan de orde is geweest maar nog wel zal komen, onderneemt u geen specifieke actie. De categorie zal vanzelf behandeld worden, zodat het kind nog voldoende kans krijgt om met de categorie te oefenen. Indien de categorie al wel in de methode is behandeld, onderzoekt u of het kind de categorie daadwerkelijk onvoldoende beheerst. Dit doet u met controledictees.

Stap 4 Controledictee

Indien de categorie wel aan bod is geweest in de methode en het kind in de toets meer dan de helft van de opgaven van de betreffende categorie fout heeft gemaakt, laat u de leerling een controledictee maken. In de hulpboeken

staat voor alle categorieën die in die groep voorkomen een controledictee. Elk dictee bestaat uit tien woorden, behorende bij één spellingcategorie. De woorden worden aangeboden in een zin.

- Als een kind acht van de tien woorden goed heeft, dan concludeert u dat de leerling de categorie beheerst.
- Heeft het kind zeven woorden juist gespeeld, dan kunt u spreken van matige beheersing.
- Als het kind minder dan zeven woorden goed heeft geschreven, gaat u na of de gemaakte fouten inderdaad categoriefouten zijn. Bij vier of meer categoriefouten in het dictee, kunt u concluderen dat de leerling de betreffende categorie onvoldoende beheerst en dat dus extra instructie en/of oefening noodzakelijk is.

Stap 5 Afstemmen onderwijsaanbod op de leerling

Met behulp van de foutenanalyse en controledictees weet u welke categorieën om extra aandacht vragen. Veelal bieden methodes per categorie extra hulpmateriaal dat u kunt inzetten als remediëring. Daarnaast vindt u in de hulpboeken per categorie didactische aanwijzingen met betrekking tot die specifieke categorie. Een fragment van een dergelijke didactische aanwijzing ziet u in figuur 4.

Naast didactische aanwijzingen treft u in de hulpboeken per categorie ook enkele suggesties voor oefenvormen aan. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen auditieve oefeningen waarbij kinderen specifieke klanken leren herkennen en visuele oefeningen waarbij de kinderen tekencombinaties op schrift oefenen. Een voorbeeld van een oefenvorm ziet u in figuur 5.

Alle oefenvormen zijn bedoeld als voorbeeld; u kunt zelf naar analogie gelijksoortige oefeningen samenstellen.

Aan het eind van elke categorie treft u enkele tips aan voor remediërende materialen die u kunt inzetten. Denk aan specifieke onderdelen uit *Spelling in de lift* of uit *Zelfstandig Spellen*.

Van toetsresultaat naar onderwijsaanbod op maat

Door het doorlopen van bovengenoemde vijf stappen weet u welke onderdelen van spelling om extra aandacht vragen én heeft u houvast bij het samenstellen van een passend onderwijsaanbod.

Het signaleren met behulp van de toets en rapportages, analyseren met de analyseformulieren en controledictees en ten slotte het handelen door gebruik van uw methode en het hulpboek *Spelling* zorgt voor onderwijs op maat. Zo kan elk kind zich optimaal ontwikkelen.

Praxisbulletin.nl

Dit artikel heeft een uitbreiding op praxisbulletin.nl.

Daar zijn opgenomen:

- Overzicht Indeling en betekenis van de vaardigheidsniveaus.
- Foutenanalyse maken met het computerprogramma LOVS.

-aai, -ooi, -oei

Kinderen moeten leren inzien dat -aai, -ooi en -oei vaste tekencombinaties zijn. Ieder van deze combinaties moet als één geheel ingeprent worden. Het is van belang om de combinaties aanvankelijk afzonderlijk aan te bieden. Er wordt bijvoorbeeld eerst geoefend met de combinatie -aai, vervolgens met -ooi en ten slotte met -oei. Wanneer elke combinatie in voldoende mate beheerst wordt, kunt u de drie combinaties door elkaar laten oefenen.

Auditieve oefening

Onderscheiden van woorden met en zonder
r, na, ee, oo, en eu

De leerlingen krijgen telkens mondeling paren van woorden aangeboden. Eén van de woorden bevat eer, oor of eur. Dit woord moeten de kinderen opschrijven. U zegt: 'Ik noem telkens twee woorden. In één van die woorden hoor je eer, oor of eur. Schrijf dat woord op je blaadje.'

boot	-	voor
eerst	-	meester
keuken	-	kleuren
dakgoot	-	kantoor
et cetera		

Figuur 4
Fragment didactische aanwijzingen categorie 12+: twee- of meerlettergrepige woorden met -aai, -ooi of -oei.

Figuur 5
Fragment oefenvorm categorie 14+: twee of meerlettergrepige woorden met -eer, -oor of -eur.